

maig 1981

SERRA D'OR

UN PAISATGE EN PERILL
A LA GARROTXA

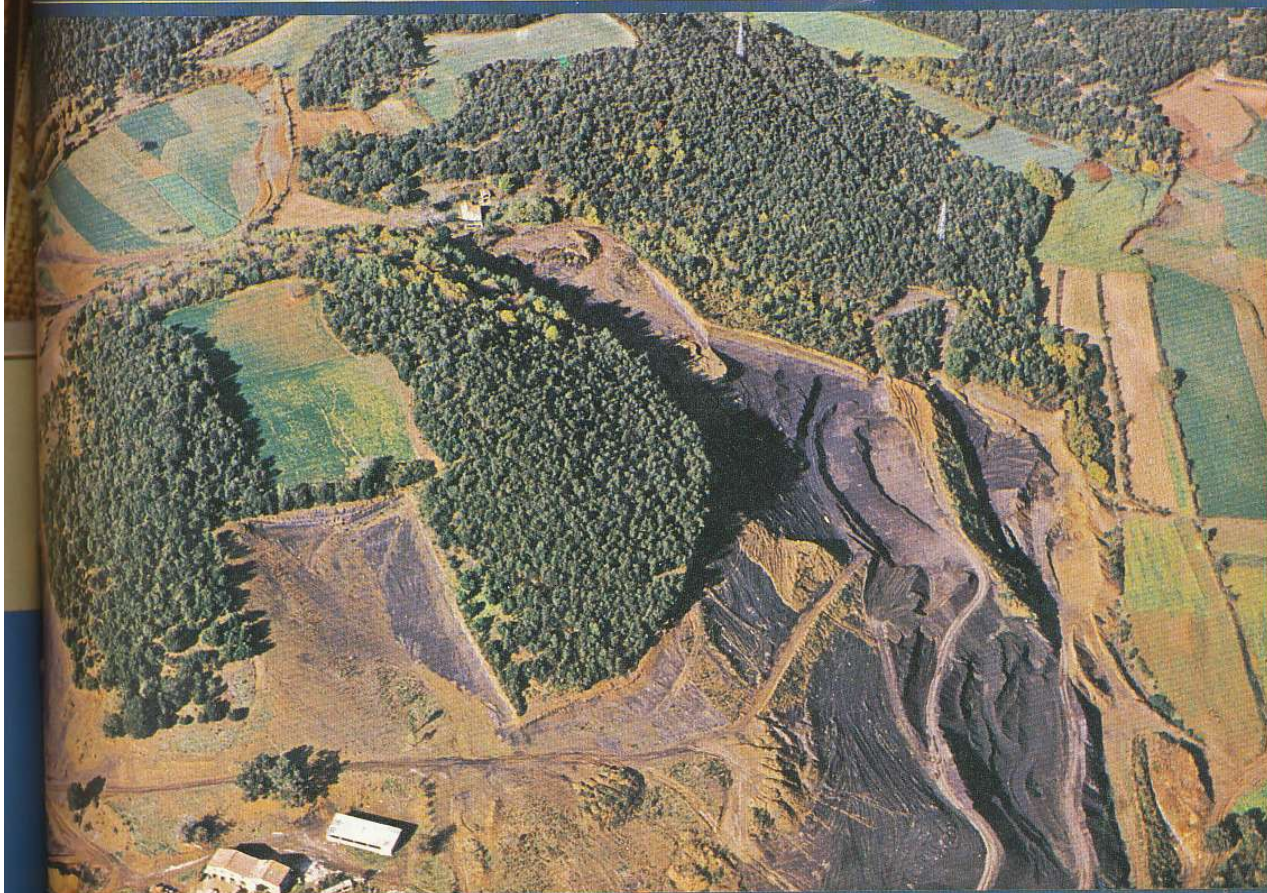
Josep M. Mallarach

JOAN REBULL O LA COHERÈNCIA

Alexandre Cirici

L'ALGUER,
ENDÈMIA I INTERROGANTS

Josep Vallverdú

passar el dia,
empènyer
l'any

Don Américo

Contra allò que algú, o tothom, hagi pogut pensar, jo sempre he estat un «viciós» de don Américo: un admirador i tot. Ell marxa, poc abans de morir —i va morir, si no mequivoco, en terres o en aigües catalanes—, creia que no i que al contrari, i va posar en marxa l'Aranguren i el Ferrater Mora, a les pàgines de «La Vanguardia», per reprimir-me unes tímides objeccions. Fou una anècdota grotesca, aquella. Aranguren no sabia de què anava la cosa, com li passa tan sovint, i Ferrater Mora va coronar la pallassada amb una cita de Wittgenstein malignament deformada, fent-la firmar per la redacció del diari... Piacentament, descarto l'episodi. Castro, em sembla, no ha tingut cap lector tan incondicional com jo, als Països Catalans, ni tan porós a les seves suggestions. Hi ha, en un moment, un personatge absurd, emanat —perquè allà el pariren— de la província de Castelló, que aleshores jugava a «castrista», molt esquerranot ell aleshores i avui pura aigua mineral. Aquest presumpte *sorbonàtre* va ser fugaçment conegut per un llibre sobre l'oposició antifranquista, model d'embollica-que-fa-fort i d'oportunisme miserable. No, Qui en realitat era «partidari» de don Américo vaig ser jo. I encara ho sóc.

Condicionalment, és clar. Tot això de la *viduata* i les altres entelèquies que Castro i inventà procedien d'Unamuno, i encara d'un Unamuno mal digerit, i exacerbant. El que Castro introduïa de nou en les nostres perspectives historiogràfiques fou l'interès pel drama dels «convertos», desdenyat pels erudits locals. És un tema que Bataillon també havia encetat, però més pulcrament. Jordi Ventura l'ha assumit amb les seves investigacions d'arxiu: el protagonisme de la Inquisició, en molts aspectes de la nos-

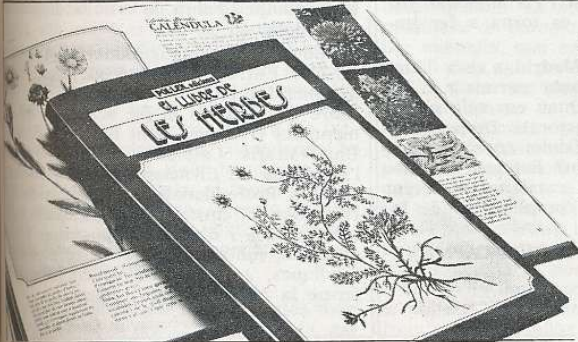
tra història, esdevé essencial, i, més encara, les pistes que dona. Però Castro... Don Américo fou sempre un anticatalà rabios. Per què? Per què un castellà ha de ser visceralment anticatalà? Que un català sigui anticastellà és comprensible, després de segles de castellanització aflitiva. L'anticatalanisme castellà és un dels ingredients del «nacionalisme espanyol», i imperialista, naturalment. Américo Castro hi militava. Ho explicà en un llibret publicat entorn de l'any 20. Abans de Primo de Rivera, i amb ell.

Ara, per un atzar de relectures, em trobo amb unes pàgines d'Arturo Farinelli reunides en el segon volum de *Divagaciones hispánicas*, publicat a Barcelona el 1936. El text de Farinelli és del 1930. I és una resposta a una carta de don Américo «sobre la oportunitat de distinguir una literatura catalana puesta al lado de la literatura española o portuguesa». A Castro, el 1930!, li semblava que parlar d'una «literatura catalana» —d'una literatura catalana «a part», i no suburbial— perjudicava un «*espíritu de unión*» molt concret, i demanava a Farinelli ¿què? Simplement que no parlés d'una «literatura catalana» perquè això contradeïa, no la seva noció de «literatura espanyola», sinó una proposició política determinada. Farinelli li contestà que se'n fotia, de la seva invitació. Farinelli no va entendre la reclamació de Castro: pensava que hi havia una «literatura castellana» i una «literatura catalana», diferents en la respectiva trajectòria i en la seva glòria, i es va limitar a dir-ho. Era suficient. El problema, a posteriori, no és Farinelli. És Castro: el Castro que ja ensenyava l'orella.

Castro, malgrat la Institución Libre, mal-

grat l'exili, malgrat el seu «liberalisme», odiava Catalunya, odiava els Països Catalans. I ens odiava per l'idioma. Si per Espanya haguéssim d'entendre «Espanya», és evident que la *Realidad histórica* es redueix a un regionalisme-imperialista. Dels papers de don Américo, nosaltres, que no som de la «parròquia», en podem extraure una lliçó d'exploracions erudites. Però hem de repensar Castro: era un cagalló dels Menéndez: el Pelayo i el Pidal. Ha contribuït a reforçar un nacionalisme ancestral, invadent i iugulador. Amb una mica d'habilitat, els consellers de Franco haurien pogut rescatar-lo. «Ideològicament», don Américo descendeix de Donoso Cortés a través d'Unamuno. Ortega ja el molestava. Podria haver estat un «*maître à penser*» de l'Espanya intel·lectual del Franquisme: del Ridruejo, del Tovar, del Lain, del Rosales, del Panero, del Maravall, de *tutti quanti*. I ho va ser, d'alguna manera. O no tant com jo m'imagino. No importa. Algú ho aclarirà, algun dia.

A hores d'ara, les nostres mòdiques admiracions per Castro —admiracions catalanes— han de tenir en compte el Castro anticatalà. Don Américo és un típic intel·lectual de la I Dictadura. Com Ortega y Gasset. Ortega arribà a una conclusió mitjanament plausible: la «*conllevarcia*». Fou el més sensat de tots. Ai, si haguéssim pogut «*conllevarnos*»! Ortega no pensà que la «*conllevarcia*» havia d'afectar també els capitans generals. Don Américo, en matèria d'idioma, opinava com Franco o com Millán Astray. I com el seu pintoresc contrincant Sánchez Albornoz. Castro i Sánchez, incompatibles, potser no van pensar mai que eren aliats. Ho van ser, i ho són postumament: contra els catalans, contra els qui parlem català... —JOAN FUSTER.

EL LLIBRE DE LES HERBES

POL LEN
edicions

Distribució: L'Arc de Berà
Centre Difusor d'Edicions Catalanes
Lluïl, 10, 14 - Tel. 300 32 51 / 300 33 00
Barcelona-5